

Jaroslav Šťastný

Poezie v neosolené polévce

Při minulých „Ostravských dnech“ se na mne obrátil můj kamarád Honza Dvořák, jazzový kontrabasista a zároveň hráč Janáčkovy filharmonie Ostrava: „Co je prosím tě zač ten Christian Wolff? Vůbec nevím, co si o něm myslet...“

Opravdu těžko se vysvětluje, že někdo, zabývající se hudbou víceméně jen „amatérsky“, je ve skutečnosti větší skladatel, než mnoho jiných, kteří se honosí brilantními hudebními schopnostmi a pódiovými úspěchy. Christian Wolff ovlivňuje světový hudební vývoj už od svých šestnácti let!

Syn berlínského nakladatele Kurta Wolffa (prvního vydavatele Franze Kafky, Franze Werfela a Waltera Benjamina) měl asi v životě trochu štěstí. Narodil se roku 1934 v Nice, kam rodina utekla před Hitlerem. Brzy se však všichni tři přesunuli za poměrně dramatických okolností do New Yorku, kde Kurt Wolff založil vydavatelství Pantheon Books.

Wolffovi byli hudbymilovní a Christian začal chodit na hodiny klavíru k nejbližší učitelce v sousedství - shodou okolností to byla slavná Grete Sultan. Ta – když viděla tvůrčí pokusy svého žáka – mu doporučila raději studium skladby u svého známého, který bydlel rovněž poblíž. Byl to John Cage. Ten z něj zůstal úplně paf: nedovedl pochopit, jak někdo tak mladý dokáže psát tak osobité věci. Formálně studoval Wolff u Cage asi šest neděl, ale ve skutečnosti měl větší vliv on na svého učitele, stejně jako na o osm let staršího Mortona Feldmana. Americká experimentální hudba se teprve rodila a Christian Wolff měl na tom svůj nemalý podíl. Cage se ovšem zdráhal brát za svoji výuku peníze a tak mu Christian nosil knihy z otcova nakladatelství. Jedna z nich byla staročínská „Kniha proměn“ (I Ching), která pak rozhodujícím způsobem ovlivnila Cageovu kompoziční techniku.

Umělecký život však Wolffa nezlákal. Odešel studovat a na zůstal v univerzitním prostředí jako učitel latiny a starořečtiny. Ale i v hudbě šel dále nezávislou cestou – směrem ke stírání rozdílů mezi tvůrcem, interpretem a posluchačem.

Pro klasicky školeného profesionála může být v porozumění hudbě Christiana Wolffa paradoxně odborné vzdělání překážkou. Je zde příliš málo toho, na čem se zakládá jeho hudební zkušenost – nemá se takzvaně „čeho chytit.“ Není pak divu, že Wolffovy skladby často vyznívají lépe v interpretaci amatérů. Christian Wolff nakonec – při veškeré intelektuálnosti a sofistikovanosti svého hudebního myšlení – není nějakým elitářským autorem hermetických výtvorů pro zasvěcence. Naopak! Jeho hudba počítá daleko více s tzv. „obyčejnými lidmi“ a v určitém směru se jim přibližuje více než běžná „populární klasika“ – jen je třeba oprostít se od navykého snobismu koncertních posluchačů, pro které se hudba scvrkla na pouhý symbol kulturnosti, a začít skutečně naslouchat...

John Cage ve své slavné přednášce *45' for a Speaker* říká: *Napadlo mě něco o hudbě Christiana Wolffa: jediný přístup k ní je náhle naslouchat, podobně jako musíte náhle kýchnout, když jste nachlazení ...*

Daleko více než k jakékoliv běžné koncertní hudbě (ačkoliv právě na ní od dětství vyrůstal) odkazuje tvorba Christiana Wolffa k autentickému projevu lidových a dělnických písní (častý materiál jeho skladeb), na druhé straně pak k hudebnímu myšlení gotiky a renesance. Zároveň jsou tu i výrazné vlivy nehudební: politické smýšlení, osobností rysy (už Leoš Janáček si všiml, že „za hudbou je skladatele vždy poznat“) a zejména poezie. Na rozdíl od mnoha jiných, kteří chápou hudbu jako „drama“, „vědu“, „náboženství“ nebo „šoubyznys“, jsou skladby Christiana Wolffa jakousi *znějící poezií*.

Specifickým rysem Wolffovy hudby je pak velmi zvláštní *humor* – ona těžko uchopitelná schopnost vynalézat nezvyklé situace a nacházet neobvyklá řešení, která nás tak zaskočí, že se v člověku něco uvolní a projeví se smíchem.

Při setkání se skladbami Christiana Wolffa si můžeme uvědomit kolik nabubřelosti a patosu či sentimentu obsahuje standardní koncertní repertoár, přesněji řečeno: je tak hrán, a všichni jsou na to zvyklí... U Wolffa však takovýto interpretační přístup nefunguje, je to hudba v zásadě radostná a zvukově transparentní, která nesnáší jakékoliv předstírání – nenasazuje si žádnou obvyklou masku.

Na druhé straně však skladatel chce, aby hudebníci došli k porozumění sami. Nic jim nevnucuje. Nikdy jsem nedokázal jeho nekonečnou velkorysost a laskavost pochopit. Až jsem se setkal se starým zenovým příběhem: Jednoho dne zapomněl klášterní kuchař osolit polévku. Všichni napjatě čekali, jak na to Mistr zareaguje. Ten však polévku snědl, ani nehnul brvou. Tehdy někteří pochopili, že v tom spočívá Umění života – nečekat navyklou chuť, sníst svou polévku neosolenou.